

**OSLOBOĐENJE VLASOTINAČKOG KRAJA OD TURAKA I
PRISAJEDINJENJE SRBIJI**

Autor:

MILICA MITIĆ, učenica 8. razreda "OŠ "Sveti Sava" Gložane
član Fondacije darovitih "Hristifor Crnilović – Kica" Vlasotince

Mentor:

VELIMIR STAMENKOVIĆ, prof. istorije

OSLOBOĐENJE VLASOTINAČKOG KRAJA OD TURAKA I PRISAJEDINJENJE SRBIJI

Autor:

MILICA MITIĆ, učenica 8. razreda “OŠ “Sveti Sava” Gložane
član Fondacije darovitih “Hristifor Crnilović – Kica” Vlasotince

Mentor:

VELIMIR STAMENKOVIĆ, prof. istorije

REZIME

Sve do 1878. godine Vlasotince je ostalo pod vlašću Turaka. U vremenu Rusko–turskog rata (1876–78. g.) trajao je i Oslobodilački rat Srbije i Crne Gore. U oslobodjenju Vlasotinačkog kraja učestvovali su i vlasotinački ustanici. Glavna bitka je vođena na brdu Kosovica. Berlinskim kongresom (jun i jul 1878. godine) Srbija je dobila nezavisnost i proširenje od četiri okruga. Vlasotince je konačno postalo slobodno i ušlo u sastav Srpske države. Na mestu glavne bitke Vlasotinčana podignut je spomenik 2003. godine.

KLJUČNE REČI

Vlasotince, Srpsko–turski rat, Oslobodilački rat Srbije i Crne Gore, ustanici Vlasotinčana, bitka na Kosovici, San–Stefanski mirovni ugovor, Berlinski kongres, spomenik na Kosovici.

ABSTRACT

Until 1878. the Vlasotince remained under Turkish rule. In a time of the Russo-Turkish War (1876-78. the) Took the Liberation War, Serbia and Montenegro. The liberation Vlasotince end deposits and participated vlasotinački rebels. The main battle was fought on the hill Kosovica. Congress of Berlin (June and July 1878th year) Serbia gained its independence and expansion of the four districts. Vlasotince finally became free and became an integral part of Serbian state. In place of the main battle Vlasotince erected a monument to 2003rd year.

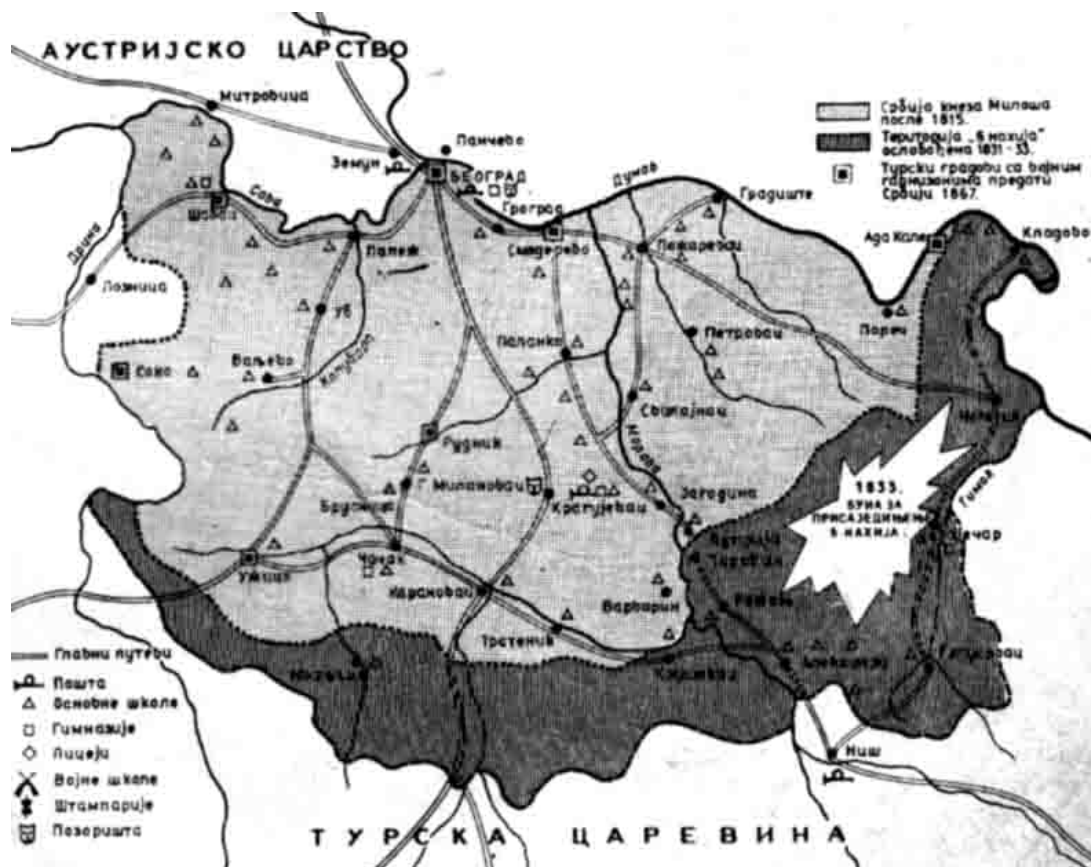
KEYWORDS:

Vlasotince, Serbo-Turkish War, Liberation War, Serbia and Montenegro, Vlasotince uprisings, battle of Kosovic, San Stefanski peace treaty, Congress of Berlin, a monument to Kosovic.

OSLOBOĐENJE VLASOTINAČKOG KRAJA OD TURAKA I PRISAJEDINJENJE SRBIJI

KNEŽEVINA SRBIJA I USTANCI NA JUGU SRBIJE

Posle vojnih uspeha u Drugom srpskom ustanku Srbija je 1815. godine dobila samoupravu. Istina, to je bio samo usmeni sporazum između Miloša i Marašli–Ali paše, koji je bio jedan od dvojice vojskovođa poslanih da uguše ustanak. Daljem jačanju srpske samouprave pomogle su dosta i spoljnopolitičke pogodnosti. Takav jedan povoljan momenat nastao je izbijanjem ustanka u Grčkoj 1821. godine. Ustanak je dobio široke razmere i doveo je do mešanja nekih evropskih sila u balkanska pitanja. Nesiguran položaj Turske bio je zgoda da se na nju izvrši diplomatski pritisak. Rusija se u toj akciji zauzimala da Turska zvanično prizna prava koja je dogovorila sa Srbijom. Zato je Turska konferencijom u Akermanu 1826. godine, predvidela znatno proširenje unutrašnjih prava Srba. Međutim, ona je izbegavala sprovođenje u delo tih odredaba, ali kada je posle poraza kod Navarina 1827. godine, gde je Engleska, Francuska i Ruska flota uništila turske brodove a i posle rata sa Rusijom (1828–29. godine) bila primorana da mirom u Jedrenu 1829. godine potvrdi autonomna prava Srbije. Porta je donela Hatišerif kojim su potvrđena prava Srbije. Hatišerif je pročitao u Beogradu 1830. godine. Iste godine sultan je posebnom odlukom potvrdio Miloša za kneza sa pravom nasledstva u porodici. U hatišerifu stoji i da se ukida spahijski sistem i da seljak postaje sopstvenik zemlje koju obrađuje. Porta je obećala i da će vratiti 6 nahija koje je Srbija izgubila 1812. godine. Miloš nije čekao nego ih je odmah zaposeo vojskom a Turska je novim hatišerifom od 1833. godine priznala ovu teritoriju i konačno se saglasila sa ukidanjem spahijskog sistema u Srbiji.

Kneževina Srbije 1833. godine

Na jugu je granica Srpske kneževine bila ispod Aleksinca. Ostali delovi Srbije, južno od toga, ostali su i dalje pod turskom vlašću. No Miloš je stalno nastojao da pobuni Srbe u tim oblastima obećavajući im pomoć. Zna se da su se Srbi pobunili 1821. godine u Vidinskom, Niškom i Leskovačkom pašaluku, što znači i u Vlasotincu.

U proleće 1841. godine došlo je do velikog organozovanog ustanka Srba u Niškom i Leskovačkom pašaluku gde se kao centri javljaju Ponišavlje, Toplica i Vlasina sa glavnim uporištem u Vlasotincu. Ustanak je zadavao Turcima velike nevolje, ali je na kraju – posle krvavih borbi i junačkog otpora na ušću Vlasine u Moravu, u Niškoj Kamenici i Matejevcu bio ugušen. Stanko Vlasotinčanin je bio glavni vođa tog ustanka. Posledice ugušenih ustanaka bile su stravične – mnogo spaljenih sela i razgrabljena imovina i velika bežanija u Kneževinu Srbiju. Vlasotinčani su pokušali da se oslobode i 1860. godine učestvujući u Sadrzamskoj buni. No Turci su i ovu bunu ugušili. Uoči ove bune pop Đorđe je u Vlasotincu formirao zavereničku organizaciju koja je pripremala i organizovala ustanak. Ta organizacija se kasnije proširila i na druga sela Leskovačke nahije.

Vlasotinčani su učestvovali i u Srpskom nacionalnom komitetu koji je formiran u Nišu 1874. godine. U njemu su vidno angažovanje imali braća Stojan i Jovan Stojilković. Komitet je imao zadatak da pripremi ustanak kada se bude ukazala zgodna prilika. Ta prilika se ukazala 1876. godine kada je došlo do Rusko–turskog rata.

RUSKO–TURSKI RAT 1876–78. GODINE

Do rata je došlo posle ustanka u Hercegovini od 1875. godine i ustanka u Bugarskoj 1876. godine. Turci su odgovorili terorom. Čitava sela su bila uništena. Ruski car Aleksandar Drugi je bio spreman da ratuje sa Turskom da bi se oslobodili podjarmljeni Sloveni, ali i da osigura uticaje Rusije u slovenskim oblastima Balkanskog poluostrva kako bi se približili Bosforskom i Dardanelskom moreuzu, za koje su bili posebno zainteresovani.

Rusi su u jesen 1876. godine objavili rat Turskoj, ali je izliv Dunava u toku nekoliko meseci sprečio upad u Tursku. Ruska vojska je tek u leto 1877. godine prešla Dunav i rasporedila se na njegovoj obali u Bugarskoj.

Prednji ruski odredi pod komandom generala Gurka brzo su doprli do planinskih venaca Balkana. Turci su ih dočekali na prevoju Šipka i tu pružili jak otpor. Posle pada ovog utvrđenja Rusi su krenula ka Plevni koju je turski general Osman–paša pretvorio u utvrđeni logor. Posle pada Plevne Rusi su krenuli ka Carigradu.

Pod pritiskom Austro–ugarske i Engleske, Rusi su pristali da zaključe mir sa Turskom. Mir je zaključen u mestu San–Stefano marta 1878. godine.

SRBIJA I CRNA GORA U RATU PROTIV TURSKJE OD 1876–78. GODINE

Shvativši da se Turska nalazi u teškoj situaciji, Srpska vlada je uputila jedan poverljivi predlog Porti da Bosnu ustupi Srbiji, a Hercegovinu Crnoj Gori. Turska je taj predlog odbila.

Pod pritiskom javnog mnjenja Srbija i Crna Gora su u leto 1876. godine sklopile ugovor o zajedničkim akcijama protiv Turske. Kada je rat otpočeo, pokazalo se da Srbija nije bila vojnički pripremljena. Njena vojska je potisnuta sa Timoka a u odlučnoj bici potučena kod Đunisa. Pod pritiskom velikih sila, posebno Rusije, Turska je morala da sklopi primirje oktobra 1876. godine, a februara 1877. godine i mir sa Srbijom.

Crna Gora je uspešno ratovala i u 1876. godini potukla Turke na Fundini i Vučjem Dolu i nastavila sa akcijama sve do završetka rata.

Kada su Rusi 1877. godine uspešno nastupali kroz Bugarsku, Srbija je ponovo stupila u rat decembra iste godine. Srpska vojska je oslobodila veoma brzo: Niš, Belu Palanku, Pirot, Prokuplje, Kuršumliju, Leskovac, Vranje... Oslobodeno je i Vlasotince.

VLASOTINCE U OSLOBODILAČKOM RATU OD 1876. DO 1878. GODINE

Prvi Srpsko–turski rat 1876. godine nije doneo očekivane rezultate. Srpska vojska se povukla, a Turci su ugušili narodni ustanak, opljačkali i spalili oko 40 sela a stanovništvo je velikim delom pobeglo u kneževinu Srbiju.

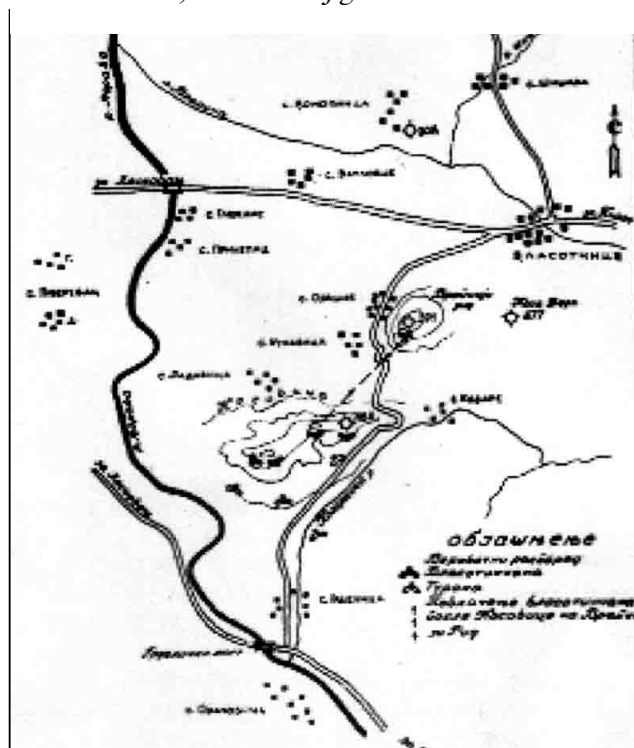
Oslobođenje Vlasotinca je došlo u Drugom srpsko–turskom ratu 1877/78. godine. U oslobodilačkom pokretu u decembru 1877. godine vlasotinačku kraj je odigrao veliku ulogu kao i u svim sličnim pokretima ranijih decenija.

Čim je Srpska vojska prešla granicu, Vlasotinčani su pobunili svoja sela protiv turske vlasti. Vlasotinčani su ustali na oružje i postavili straže na putevima prema Nišu, Pirotu i Vranju.

Oslobođenje Vlasotinca je bilo delo jednog spontanog, ali dobro organizovanog narodnog ustanka. Postojala je i srećna okolnost da u samom Vlasotincu nije bilo ni turskog

Kula, danas Muzej grada Vlasotinca

Orjentaciona skica za porbu na Kosovici, preuzeto iz knjige Dragutin M. Stojanović, Hronika Stoilkovčanskog roda – prilog Oslobođenje Vlasotinca od Turaka, Bgd. 1983.

civilnog stanovništva, ni turske vojske, sem predstavnika turske vlasti koji su bili smešteni u „Kuli“. Oni su predali vlast 10. (22.) decembra Stojanu Stojilkoviću. Stojan Stojilković je sin Stojilka i Dimitrije–Mite koje je rođena u Sejanici. Bio je rođen oko 1817. godine. Poginuo je 1877. godine u bici na Kosovici. Bavio se trgovinom. Dućan mu je bio na mestu današnjeg parka u centru grada. Dana 22. decembra 1877. godine glavni zapovednik u Vlasotincu, subaša, postavio je pred Stojanovim dućanom, oko 30 zaptija (redovna turska vojska), i drugih Turaka, na konjima. Bili su

prisutni i videniji ljudi iz mesta. Subaša se oprostio od Stojana i drugih, naglasivši da brigu za Vlasotince ostavlja u prvom redu Stojanu, da organizuje rad, a da se turske vlasti više neće vratiti. Taj dan je i bio dan ustanka u Vlasotincu. Tih dana Turci su sa porodicama bežali iz Pirota, Vidina i Loma, i preko Vlasotinca bežali za Vranje. Stojan je organizovao čete, a kao prvog četovođu odredio svog najstarijeg sina Kostu. Barjaktar Vlasotinčana je bio Prokopije – Kope Mihajlović. Dana 24. decembra je bila borba sa Turcima kod orašačkog mosta. Vlasotinčani su pobedili. Dvadeset šestog decembra pobedili su Turke kod kozaračke čuke i zatobili 26 turskih vojnika. Dvadeset osmog decembra odneli su pobjedu na Kosovici. Ali 31. decembra opet dođe do bitke na

Kosovici. Dogovor je bio da Leskovački ustanici pođu od Oraovice i

udare na Grdelicu a da Vlasotinčani udare od Kosovice. No Leskovčani nisu došli. Toga dana borba na Kosovici je vođena od jutra do 2 časa po podne. Turaka je bilo oko 4.000 a ustanika oko 1.200 od kojih je samo 400 imalo puške. Turci su pobedili. Poginulo je 49 ustanika među kojima je i Stojan i brat mu Jovan.

Prvog januara 1878. godine ustanici su se povukli na brdo Vrapčiji rid iznad Orašja. Tu su se ušančili i čekali Turke. Trećeg januara 1878. godine došla je u Vlasotince jedna baterija topova i jedan bataljon vojske sa potpukovnikom Jovanom Popovićem. Posle ovoga, po oslobođenju Niša, u pomoć je došao i Đoka Vlajković i sa Turcima je završeno kod Grdelice 8. i 9. januara 1878. godine.

O bici na Kosovici priča četovođa Kosta: „Devetnaesti decembar beše u ponedeljak. Ja sam bio četovođa vlasotinački, pođem sa narodom i udarim na Turke. Borba je trajala od jutra pa do dva časa popodne. Leskovčana nema, pa nema! Mi se tukosmo sami dok beše municije. Kad nam municija nesta Turci nas razbiše. Njih je bilo preko 4.000 a nas svega 1.200 ustanika, od kojih je samo 400 imalo pušaka, a ostali su bili naoružani motkama, sekirama, jataganima itd.

U ovoj borbi palo je na našoj strani 49 mrtvih i obaška ranjenih. Između ostalih toga je dana poginuo moj otac Stojan Stojilković i rođeni mu brat, moj stric Jova Stojilković.

Moj otac i brat mu Jova ovako su govorili narodu dižući ga protiv Turaka: – Ustanimo sa svima sinovima svojim, jer će narod samo tako poći, ako nas pred sobom vidi. Ustanimo, da dovršimo ono, za što je naš pokojni rođeni brat Đoka Stoilković na niškim vešalima pred Sadrzamom, mučenički dušu ispustio! Napred, braćo, za slobodu ustajmo: oni izgiboše na Kosovici, a mi njihov posao nastavismo.

Kako smo 19. bili razbijeni, mi se 20. decembra povukosmo natrag, ali se grupisamo iznad Orašja, kod brda Vrapčiji rid. Tu se ušančismo i čekasmo Turke.

Dvadesetog i dvadeset prvog decembra samo smo stražarili, a borbe nije bilo.

Pokojni Stoilko Bornodolac saznajući da je u Pirotu srpska vojska odmah odjuri tamo da moli za pomoć. Pokojni Đura Horvatović pošalje nam u pomoć Jovu Popovića potpukovnika sa jednom baterijom topova i jednim bataljonom vojske, koji 22. decembra uveče stiže u Vlasotince, a sutradan dođe nam na logorište.

Kada se srpskom vojskom smešasmo i još šančeva iskopasmo, onda 24. decembra pođosmo na turke. Borba je trajala od jutra do podne. Ali nas turska vojska vrati natrag do logorišta. Umalo ovde i topove ne izgubismo. Ovde izgubismo 76 vojnika, a bilo je i 52 ranjenika.

Ovoga dana digli smo i odneli tela pokojnog mi oca i strica, ali bez glava. Glave su im Turci odneli, pa ih na Grdeličkom mostu na kolje nabili, da njima grdeličku raju plaše, da se ne diže. Popsle ovoga samo smo čuvali pozicije i čekali.

Kada pade Niš našoj vojsci se pridruži i druga vojska. Drugog januara dobrovoljački korpus stigne u Vlasotince, gde nađe još dva bataljona Požarevačke brigade sa brtskom baterijom.

Do 9. pregledana je i utvrđivana pozicija na visovima ladovačkim, kosovačkim, sioničkim i reci Kozari, razašiljate su na razne strane izvidnice, sakupljeno je 900 ustaša naoružanih sa prednjačama, stavljeni pod komandu dobrovoljačkih četnika i poslani desno i levo od Morave da brane narod od napadaja, pokolja i pljačke Arnauta, stojeći vazda u najbližoj svezi sa svojom komandom.

9. januara bila je borba protivu Dervena; s leve strane Morave napadao je šumadinski korpus, a s desne dobrovoljački s jednim batalionom narodne vojske i šest brdskih topova. Borba je počela u 10 sati sa obe strane. U 4 i po sata prestane vatra šumadinskog korpusa; no dobrovoljci i dalje produže borbu i ne ostave neprijatelja na miru, kog su baš u to vreme u nered doveli. Desno krilo i sredina dobrovoljačka sa odvažnošću i najvećom bistroćom bace se na juriš na Turke, otmu im šančeve, pet zastava, i nateraju ih u selo Grdelicu, no Turci i tu ne mogoše opstati, jer odeljenje dobrovoljačko, koje je zaranije za tu celj bilo postavljeno u tesnacu reke Kozare, a i levo dobrovoljačko krilo, uvidev da su Turci u Grdelicu saterani, zađu im za leđa. Turci videvši da su sasvim opkoljeni, bace se u divlje bekstvo, tako da ništa sobom poneti nisu mogli, i mnogi od njih ni na most nisu mogli pogoditi, ostavivši dovoljno

municije, peksimita, vina i svoje prtljage. Oko šest sati dobrovoljci zauzeli su selo Grdelicu, most i hanove i ulazak u Derven, taj nepristupni, devet sati dugačak tesnac. U borbi ovoj učestvovalo je 7 i po četa dobrovoljaca, 4 brdska topa i 15 ustaša; borio se jedan protiv pet Turaka.

10. januara, po naređenju komandanta šumadinskog korpusa, pukovnik Đoka Vlajković sa dobrovoljcima, sa dva bataliona požarevačke brigade, 4 brdska topa i pola eskadrona, pođe u 3 i po sata posle podne u poteru za Turcima, imajući na krilima svojim ustaše s desne i s leve strane Morave, i u jedan sat posle ponoći stigne u Džep i zauzme drugi most na Moravi, ne naišavši nigde na Turke.

11. januara u 7 sati izjutra krene se dalje i u 3 i po sata posle podne zauzme izlazak iz tesnaca kod Vladičinih Hanova, naišavši pri izlasku samo na neprijateljsku stražu, a glavna turska vojska, koja je begajući tu kod Hanova prenoćila, u 11 sati istog dana, ne smejući dočekati naše, oступila je dalje k Vranji. Predveče javiše da Abduraman–beg i Osman–beg sa nekoliko Turaka iz Binovca hoće da se predadu. Odmah bude upućena konjička straža da ih dovede. Sa njima se ugovori o predaji i pošalju se natrag da i ostale izveste da su sa životom i imanjem sigurni ako se predali budu, ostavivši im rok do sutra 9 sati izjutra, da svi od najboljih Arnauta dođu sa oružjem da se predadu i besu (arnautska zakletva) dadu na vernost i podanost našem preuzvišenom vrhovnom vođi.

12. januara u 9 časova izjutra, preko 200 najodabranijih Arnauta iz 11 sela (Masurica, Surdulica, Lukavica, Prekodonce, Binovce i ostalo), predvođeni Abduraman–begom i Osman–begom, položiše oružje na desnoj strani Morave i dođoše te pred komandantom i vojskom položiše zakletvu na vernost i podanost Njegovom Visočanstvu, našem junačkom vođi Milanu M. Obrenoviću IV. Naša vojska plivala je u radosti i zaboravila je sve trude i nezgode kad vide negda silne Arnaute, od Kosova do danas mučitelje naroda srpskog, gde pred junačkom srpskom vojskom položiše oružije, i time praštajući se sa svojom negdašnjom silom. Svakom radosno bejaše videti kako ondašnja braća seljaci dovode razbegavše Arnaute koji su iz Kosova došli i ne htedoše se predati – oduzevši im oružije, i prate ih sa istim njihovim oružjem. Istog dana, u 2 časa po podne dobrovoljački kor krene se dalje i dođe u Priboj, gde se i ulogori i na sve strane, osim postavljenih pretstraža, pošlje još jake izvidnice i do same Vranje.

14. januara dobrovoljačka izvidnica na levom krilu desne strane Morave razbije mnogo snažnijeg neprijatelja u selu Banji, zauzme celo selo i most na Moravi s jedne strane; druga izvidnica na desnom krilu sa ustašima imala je borbu na Plačevici pred samom Vranjom sa Turcima, i time je mogla uvideti snagu neprijateljsku i mogla je dobro razgledati njihov položaj. ”

Vlasotinački kraj je konačno oslobođen od Turaka. Pod pritiskom velikih sila mir između Rusije i Turske zaključen u mestu San–stefanu, marta 1878. godine. Ovim mirovnim ugovorom veliki deo tadašnjeg Vlasotinačkog sreza trebalo je da propadne takozvanoj Velikoj Bugarskoj.

*Potpisivanje mira između
Rusije i Turske u San–Stefanu
(1878. godine)*

Članom 3. pomenutog ugovora priznata je nezavisnost Srbiji i određena njena granica:

„Srbija se priznaje za nezavisnu.

Njena granica označena na priloženoj karti ići će koritom Drine, ostavljajući Mali Zvornik i Sakar kneževini i produžavajući starom granicom do izvora potoka Deževa, blizu

Stijlca. Odatle nova granica ići će tim potokom od reke Raške, pa odande njome do Novog Pazara penjući se uz potok, koji prolazi blizu sela Mekinja i Trgovišta, do njegovog izvora granična linija upravlja se preko Bosura planine u dolini Ibra, i silazi potokom koji upada u ovu blizu sela Tibarića, Za tim će ići rekama Ibrom, Sitnicom, Labom i potokom Batincem do njegovog izvora (na planini Grapašnici). Odavde će ići visovima koji dele vode Krive i Veternice, a stiže najkraćom linijom na ovu poslednju reku pri utoku potoka Mijovačkog i penjući se uza nj na Mijovačku planinu, silazi na Moravu blizu sela Kalimanca. Pošav odavde granica će ići niz Moravu do reke Vlasine blizu sela Stajkovca i penjući se uz nju, a tako i uz Ljuberadu i potok Kukavicu prelazi Suvu planinu, produžava niz potok Vrlo do Nšave i silazi njome do sela Krupca, odakle najkraćom linijom dospeva na staru srpsku granicu jugoistočno do karaule Bare i ostaje na njoj do Dunava.

Ada–kale će se napustiti i porušiti. Komisija tursko–srpska, kojoj će se pridati i jedan ruski komesar, opredeliće na samom mestu konačnu, graničnu liniju u roku od 3 meseca, i konačno će urediti pitanja koja se tiču ostrva drinskih. Jedan izaslanik bugarski pustiće se da učestvuje u poslovima komisije, kad se ova bude bavila granicom između Srbije i Bugarske.“

Vlasotinčani su se pobunili. Tada je predsednik Opštine vlasotinačke, Spasa Krainčanin, uputio iz Vlasotinca 4/16 aprila Izjavu Upravi Državne štamparije u Beogradu, sa molbom da je što pre doštampa u „Srpskim novinama“ . Između ostalog, u izjavi se kaže:

„Neka se dakle zna, da smo mi najpre ljudi pa Srbi, te da ne možemo nikad preko naše volje pristati na prelivanje onamo, gde nije naše, gde nije – srpsko.

Za sad ovim putem i ovako, izjavljujemo pred celim svetom: da mi hoćemo da živimo kao Srbi, sjedinjeni s našom braćom Srbima, u zagrljaju naše majke Srbije, i da pruženu nam bratsku ruku pomoći koju smo tako dugo i tako željno jedva dočekali i krepko prihvatili, nećemo lako ispustiti i zaboraviti.

Da živi naš izbavioc Kralj M. Obrenović IV.

Da žive naša draga braća Srbi, naši izbavioci!

marta, 1878. godine

U Vlasotincim „,

Ovu izjavu su potpisali u velikom broju građani iz Vlasotinca ali i predsednici seoskih opština i seoski kmetovi.

U prilogu deo lica koji su izjavu potpisali:

Gavril Stanković; Nikola Đorđević, Građani: Atanasije D. Zdravković, bivši učitelj; Petar Spirić, učitelj; Pop Randel Stefanović; Džona Valčić; Panta Mitić; Tasa S. Valčić; Stoilko Takić; Stojan Cakić; Caca Crnilović; Kole H. Stamenković; Mladen Stojanović; Rista Đelić; Mladen S. Javorac; Tasa Gložanac; Kosta Krajinčanić; Petar Stan. Bojadžiski; Stefan Miljković; H. Marko Jovanović; Arsa H. Marković; Kosta Ilić, mumdžija; Miloš Takić; Cvetko Petković; Đorđa Keza; Pop Mihail Protić; Pop Unufrije Popović; Gavril Popović; H. Kosta Milošević; Aleksa Cekić; Lambra Milenković; Kosta Mitić; Ilija Stanković; Miloš Jović; Randel Đekić; Stefan Dinkić; Prokan Cekić; Đoka Peškić; Đorđa Prikić; Pejča Stefanović; Milenko Kocić; Tasa Mirković; Stamenko Nikolić; Jova Paruna; Stamenko Valčić; Mijajlo Kalinić; Ceka Mijajlović; Prokopje Mladenović; Nikola Stamenković; Pred. opštine Oraovičke Ilija Stojanović; Arandelko Stojanović, kmet; Ilija Cvetković; Mita Vidojević; Stanija Milojković, Nikola Stojanović, kmet sela Dobroviša; Stoilko Petrović; Mita Radojković; Nikola Todorović; Stanko Stojanović, kmet sela Leskovice. Veljko Stanković, kmet sela Vrela. Petar Stanković, pred. opšt. Garske; Miloš Ilić, kmet; Simon Jović, kmet; Nikola Sokolović; Gligorije Cvetković; Stojča Jović; Vukadin Lepojić. Petar Nikolić, predsednik opštine Brodske; Gmitar Cvetković, kmet. Spasa Ilić, kmet Dobropoljski. Stoilko Janković, predsednik opštine Dadinačke; Đika Ilić, kmet. Jovan Milenković, predsednik opštine Šišavačke; Todor Stamenković, kmet. Nikola Petrović, kmet sela Konopnice; Nikola Đokić. Konstantin Stanković, kmet sela Skrapeža. Caka Milenković, kmet sela Stajkovce; Marjan Milosavljević. Stanko Stefanović, kmet sela Gunjetine. Stoilko Stojanović, kmet Sredorski. Jovan Milić, kmet Lipovački. Ceka Đokić, predsednik opštine Orašačke; Tasa Cvetanović; Taka Zlatanović;

Zlatan Vukadinović; Mile Stamenković; Đika Jović; Đorđe Ivanović, kmet Ladovački; Stojan Savić; Koca Krstić. Jovan Stanković, kmet sela Dobrotina; Kosta Stefanović; Marko Stoilković; Dimitrija Janković; Stojan Mišić, Kosta Cvetanović, kmet sela Batulovce; Ilija Cvetković; Veličko Stoilković; Krsta Stamenković. Jova Stoilković, kmet sela Gložana; Tasa Stanković. Jova Marković, kmet sela Prilepca; Đorđe Gmitrović; Stanoje Pešić; Radenko Janković, predsednik opštine Kruševačke; Arsa Jović; Stanko Petković; Peša Nikolić. Stanko Anđelković, kmet sela Brezovice. Stefan Đokić, kmet sela Crne Bare. Randel Ilić, kmet sela Prisjana. Petar Stefanović, kmet sela Crnatova; Stefan Gmitrović, pomoćnik kmetovski. Kosta Pešić, kmet sela Boljara; Stoilko Jovanović. Stanoja Veličković, predsednik opštine Dejanske; Đorđe Stefanović, odbornik; Đoka Stanojević, odbornik; Marko Stojanović. Stanko Veljković, kmet Svođanski; Stanoje Marinković; Spasa Stanković; Zlatko Stanojević; Krsta Pavlović; Jovan Jovanović, predsednik opštine Grdiličke. Tasa Đokić, predsednik opštine Crnotravske.

(Srbija 1878. Dokumenti, priredili Mihailo Vojvodić, Dragoljub Živojinović, Andrej Mitrović, Radovan Samarxić, Beograd 1978, SKZ, knj 473, 255–259)

San–Stefanski mirovni ugovor nije zaživeo. Juna i jula 1878. godine održan je Berlinski kongres. Na ovom kongresu Srbiji je potvrđena nezavisnost i proširenje od 4 okruga: Niški, Pirotski, Vranjski i Toplički. Tako je Vlasotinački kraj konačno ušao u sastav države Srbije.

SPOMEN–PARK NA KOSOVICI

Na mestu Kosovica 2003. godine otkriven je spomenik palim ratnicima u ovoj bici. Brdo Kosovica se nalazi između sela Ladovica i varošice Grdelica. Neposredno pored Kosovice prolazi put koji ide od Vlasotinca, preko Kozara do Grdelice i dalje prema Vranju.

Spomenik na Kosovici

Inicijator i organizator izgradnje ovog spomenika bio je Velimir Stamenković, tadašnji potpredsjednik Skupštine opštine Vlasotince. Skicu za spomenik uradio je akademski slikar Nebojša Mitrović – Puša. Oko izgradnje spomenika posebno se angažovao Blagoje Ilić, predsjednik Mesne zajednice Ladovica. Izgradnji spomenika finansirala je Skupština opštine Vlasotince i Mesna zajednica Ladovica.

Otkrivanje spomenik na Kosovici

Spomenik je otkriven 7. avgusta 2003. godine. Otkrili su ga Živan Šušulić, tadašnji predsjednik Skupštine opštine Vlasotince i Blagoje Ilić predsjednik Mesne zajednice Ladovica. O bici je govorio Velimir Stamenković, profesor istorije.

Velimir Stamenković, istoričar na otkrivanju spomenika

Polaganje cveća na spomeniku

Spomenik je osveštalo sveštenstvo Vlasotinačke crkve

Osveštenje spomenika

Počasnom paljbom vojnika Prištinskog korpusa odata je pošta palim ratnicima u bici na Kosovici.

ZAKLJUČAK

Vlasotinčani su poznati kao slobodarski narod. Za sve vreme robovanja pod Turcima kod njih se ispoljavala težnja da se oslobode turke vlasti. Vidno njihovo učešće je bilo u Prvom srpskom ustanku i svim drugim ustancima na Jugu Srbije u XIX veku. Poseban doprinos su Vlasotinčani dali u vremenu Srpsko–turskog rata od 1876–78. godine.

Veliki broj dobrovoljaca, i naoružanih i ne naoružanih, učestvovao je u bici na Kosovici i time doprineli da Turci napušte Derven (Grdelička klisura) i da odstupaju ka jugu.

Literatura:

- Istorija novog veka 1870–1918. g u redakciji Prof. V. M. Hvostova i Prof. L. Zubova; Prosveta, Izdavačko preduzeće Srbije, Beograd, 1947. godine.
- Spomen obeležja Vlasotinca, Velimir Stamenković – Lima, 2004. godina, Vlasotince
- Šišava i Šišavci, Velimir Stamenković – Lima, 2003. godina, Vlasotince
- Vlasotinački zbornik broj 3, Vlasotince 2009. godina, tekst Oslobođenje Vlasotinca u Drugom srpsko–turskom ratu, Borislav Lilić